

Ergenlerden Oluşan bir Klinik Örnekleme de Dürtüsellik ile İnternet Bağımlılığı Aşermesi Arasındaki İlişki

The Relationship between Impulsivity and Craving of Internet Addiction in a Clinical Sample of Adolescents

© Sabide Duygu UYGUN¹, © Demet Aygün ARI², © Semra ÇETİNKAYA^{2,3}

¹Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Dr. Sami Ulus Kadın Doğum Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ergen Sağlığı Ünitesi, Ankara, Türkiye

³Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Dr. Sami Ulus Kadın Doğum ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Endokrinoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, ergenlerde internet bağımlılığı ve ilişkili değişkenlerin gelecekteki alkol ve madde kullanımını yordayan yüksek riskli kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemek ve internet bağımlılığı olan ve olmayan ergenleri bu kişilik özellikleri açısından karşılaştırmaktır.

Yöntem: Yaş ortalaması 16,7 ve 161'i erkek olan 196 katılımcının yer aldığı çalışmanın deseni kesitseldi. Değerlendirme, bir demografik form ile Madde Kullanım Risk Profili Ölçeği (MKRPÖ) ve Bağımlılık Profil İndeksi İnternet Bağımlılığı Formu (BAPİNT) olmak üzere ilaveten iki öz-bildirim ölçeğini içerdi.

Bulgular: BAPİNT aşerme skorları ile MKRPÖ dürtüsellik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, ayrıca BAPİNT yaşama etki skorları ile MKRPÖ anksiyete duyarlılığı skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptandı. Katılımcıların %31,1'inde (n=61) BAPİNT aracılığıyla ölçeğe dayalı olarak internet bağımlılığı saptandı, BAPİNT skoru internet bağımlılığı düzeyinde olan ve olmayan ergenler arasında bu kişilik özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmadı.

Sonuç: Ergenlerde internet kullanımı değerlendirilirken dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığının taranması ve müdahale edilmesi ergenleri internet bağımlılığına karşı koruyabilir.

Anahtar kelimeler: Ergenler, internet bağımlılığı, dürtüsellik, anksiyete, aşerme

Abstract

Objective: The aim of the study was to examine the relationship of internet addiction and related variables with high-risk personality traits that predict future alcohol and substance use in adolescents and to compare adolescents with and without internet addiction in terms of these personality traits.

Method: A cross-sectional design study was adopted in which 196 participants, 161 of whom were males, with a mean age of 16.7 took part. The assessment consisted of a demographic form, and additionally two self-administered instruments including the Substance Use Risk Profile Scale (SURPS) and the Addiction Profile Index Internet Addiction Form (BAPINT).

Results: There was a statistically significant relationship between the scores of the craving for the BAPINT and the scores of the impulsivity for the SURPS. In addition, there was a statistically significant relationship between the scores of the effect on life for the BAPINT and the scores of the anxiety sensitivity for the SURPS. Internet addiction was determined in 31.1% (n=61) of the participants using the self-report scale. There was no significant difference in personality traits between adolescents with and without internet addiction, according to the BAPINT scores.

Conclusion: Screening and interfering with impulsivity and anxiety sensitivity when assessing internet use in adolescents may protect against internet addiction.

Keywords: Adolescents, internet addiction, impulsivity, anxiety, craving

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Sabide Duygu UYGUN, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Cebeci Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
E-posta: st.duygu@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1177-7256

Geliş Tarihi/Received: 14.08.2021
Kabul Tarihi/Accepted: 21.09.2021

Giriş

Son yıllarda ulaşılabilirliğinin hızla artması nedeniyle internet yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. İnternet kullanımı sayısız faydasının yanı sıra beraberinde, gençlerde sıkça karşılaşılan yeni bir sorun olarak problemlili kullanımı gündeme getirmiştir (1). İnternet kullanımı ile ilişkili sorunlar ruhsal tanimsal sınıflandırma sistemlerinde henüz bir bozukluk olarak tanımlanmamaktadır. Ayrıca, adlandırılmada problemlili internet kullanımı, internet bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, dijital bağımlılık, ekran bağımlılığı, internet oyun oynama bozukluğu veya çevrim içi oyun bağımlılığı gibi çeşitli terimler birbirinin yerine kullanılmaktadır. İnternet kullanımı ile ilişkili sorunların tanımlanması ve adlandırılmasındaki belirsizlik literatürde kavramsal olarak karışıklığa neden olmuştur (2-4). Bu yazıda, önceki çalışmalarda genellikle internet bağımlılığı şeklinde yer aldığı için bu terim kullanılacaktır.

İnternet bağımlılığı, internet kullanımıyla ilgili karşı konulamayan ve uyum bozan aşırı bir uğraş ile birlikte amaçlanan sürelerden daha uzun süre internette kalmayı ve interneti kullanmadığında huzursuzluk, aile ve arkadaşlarla çatışma yaşamayı içerir, gençlerde bu durum kaynaklı önemli bir sıkıntı veya işlevsellikte bozulmanın olması beklenir (5). Bu yoğun uğraş, çevrim içi oyun veya kumar gibi özel bir alt alan ile sınırlı ya da sohbet odaları, e-posta ve sosyal medya dahil olmak üzere geniş bir alanda da olabilir (6). Ergenlerde internet bağımlılığının dünya genelindeki yaygınlığı kesin olarak bilinmemektedir, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilen bu oranın %1 ile %22,9 arasında olduğu tahmin edilmektedir (7-10). Bu bozukluk, gençlerde akademik başarısızlık, sosyal ilişkilerde bozulma, okul kuralları ve kanunları çiğneme gibi yasal sorunlar ile uyku, beslenme ve kişisel hijyen gibi temel ihtiyaçların ihmal edilmesi sonucunda bedensel sağlık sorunlarına bile neden olabilir, özellikle bireyin aile, okul, sosyal ve toplumsal yaşamını ciddi bir biçimde etkileyen, yalnız ve mutsuz hissetme, sosyal kaygı düzeyinde artma, özgüvende azalma, çevreyle ilişki kurmakta güçlük yaşama, çekinme ve kaçınma davranışlarında artma ve saldırganlıkta artma gibi ruhsal sorunlarla sonuçlanabilir (11, 12).

İnternet bağımlılığında, madde kullanım bozuklukları başta olmak üzere, duyu durum bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) gibi psikiyatrik bozuklukların eş tanı oranı yüksektir. Ancak birincil hastalığın internet bağımlılığı mı olduğu, bu psikiyatrik bozuklukların internet bağımlılığına mı neden olduğu, ya da ortak bir etiyolojik risk faktörünün bu bozuklukların tümüne yatkınlık mı oluşturduğu soruları henüz yanıtlanmamıştır (13). Ko ve arkadaşları, madde kullanımı olan ergenlerin internet bağımlılığı olmasının daha muhtemel olduğunu, internet bağımlılığı veya madde kullanımı olan ergenlerin yüksek yenilik arayışı ve düşük ödül bağımlılığı olmak üzere ortak kişilik

özelliklerini paylaştığını, bununla birlikte internet bağımlılığı olan ergenlerde madde kullanımı olanlarda düşük olan zarardan kaçınma özelliğinin yüksek olduğunu bildirmiştir (14). Ayrıca Ko ve arkadaşları, sorunlu alkol kullanımı olan ergenlerin internet bağımlılığı olmasının daha muhtemel olduğunu, aynı zamanda yüksek davranış aktivasyonu, düşük benlik saygısı, düşük aile işlevselliği ve düşük yaşam memnuniyeti olmak üzere psikososyal yatkınlığın hem internet bağımlılığı hem de sorunlu alkol kullanımıyla ilişkili olduğunu belirlemiştir (15). Yine Ko ve arkadaşları, bir fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme çalışmasında, ipucu ile indüklenen oyun dürtülerinin, madde aşermesine karşılık gelen benzer beyin alanlarını aktive ettiğini göstermiştir (16). Önceki çalışmaların sonuçları birlikte ele alındığında, internet bağımlılığı ve madde kullanım bozukluklarının var olmasında aynı kişilik özelliklerinin rol oynadığı öne sürülebilir.

Yüksek düzeydeki anksiyete duyarlılığı, kendinden hoşnutsuzluk (umutsuzluk), heyecan arama ve dürtüsellik kişilik özelliklerinin gelecekteki alkol ve madde kullanımı açısından yüksek riski öngördüğü hali hazırda bilinen bir durumdur (17, 18). Çok sayıda kapsamlı çalışma ile gerçekliği kanıtlanmış bu kişilik teorisine göre, bu bireylerde alkol ve maddenin anksiyeteyi ve ağrıyı azaltma etkisi negatif pekiştirici, uyarıcı ve haz verici etkisi ise pozitif pekiştirici olarak, edimsel koşullanma yoluyla öğrenme aracılığıyla ödül sisteminde rol oynamakta ve bağımlılık olmaktadır (17-19). Bu bilgiler doğrultusunda, çalışmamızda ergenlerde internet bağımlılığı ve ilişkili değişkenlerinin gelecekteki alkol ve madde kullanımı açısından riskli kişilik özellikleri ile ilişkili olacağını ve bu kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı olan ergenlerde internet bağımlılığı olmayanlara göre daha yüksek olacağını hipotez ettik. Çalışmamızın amacı, ergenlerde internet bağımlılığı ve ilişkili değişkenlerinin gelecekteki alkol ve madde kullanımı açısından riskli kişilik özellikleri ile ilişkilerini incelemek ve bu kişilik özellikleri bakımından internet bağımlılığı olan ve olmayan ergenleri karşılaştırmaktır.

Yöntem

Örneklem

Bu çalışma Ekim 2020-Aralık 2020 tarihleri arasında Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dr. Sami Ulus Kadın Doğum Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Ergen Sağlığı Ünitesi ile Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'nde yürütülmüştür. Zihinsel yetersizliği olan gençler ile ölçekleri doldurabilecek düzeyde okur-yazar olmayanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bir ergen ölçekleri analiz uygulanamayacak derecede eksik doldurması nedeniyle çalışmadan dışlanmıştır. Örneklemi belirtilen eğitim ve araştırma hastanesi ergen sağlığı ünitesi ile çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine herhangi bir yakınması nedeniyle ayaktan başvuranlar

arasından, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 14-18 yaş aralığındaki 196 genç oluşturmuştur.

İşlem

Kesitsel desende planlanan çalışmanın yürütülebilmesi için Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Şehir Hastanesi 1 Nolu Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 16.09.2020 tarih ve E1/1096/2020 karar numarası ile onay alınmıştır. Araştırmacı tarafından çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra katılımcılar ve ebeveynlerinden yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Daha sonra gençler sosyodemografik ve klinik bilgi formu ile birlikte öz bildirim dayalı madde kullanımı risk profili ölçeğini (MKRPÖ) ve bağımlılık profil indeksi internet bağımlılığı formunu (BAPINT) doldurmuştur.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik ve Klinik Bilgi Formu

Katılımcıların sosyodemografik ve klinik özelliklerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış formdur. Form yaş, cinsiyet, eğitim durumu (sınıf), aile özellikleri (anne ve baba yaşı, eğitim ve çalışma durumu, kardeş sayısı), evde veya odasında bilgisayar ve internet erişimi, internet kullanım amacı, süresi ve ilk kez kullanma yaşı gibi internet kullanımı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Madde Kullanımı Risk Profili Ölçeği

Woicik ve arkadaşları tarafından 2009 yılında geliştirilen 23 maddelik öz bildirim ölçeği, ergenlerde anksiyete duyarlılığı, umutsuzluk, heyecan arama ve dürtüsellik olmak üzere gelecekteki madde kullanımı riskini öngören dört kişilik özelliğini değerlendirmektedir (17). Her maddenin 1 ile 4 arasında puanlandığı, bahsi geçen riskli kişilik özelliklerinin dört ayrı alt ölçekle temsil edildiği Likert tipi ölçek psikometrik özelliklerinin oldukça iyi olması nedeniyle dünya genelinde gençlerde tarama amaçlı olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (20). Uygun ve ark. tarafından 2019 yılında ölçeğin lise öğrencilerinden oluşan örnekleme geçerli ve güvenilir olduğu gösterilerek Türkçe uyarlaması doğrulanmıştır (21). Ölçeğin Türkçe uyarlamasının Cronbach alfa katsayısı 0,73 olarak saptanmış, kendinden hoşnutsuzluk (orijinal çalışmadaki adıyla umutsuzluk), heyecan arama, dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı alt ölçekleri için ise Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0,76, 0,71, 0,67 ve 0,66 olarak hesaplanmıştır (21).

Bağımlılık Profil İndeksi İnternet Bağımlılığı Formu

Bağımlılık profil indeksi internet bağımlılığı formu Ögel ve ark. tarafından bağımlılık kavramına ve literatürüne uygun olacak şekilde internet bağımlılık düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (22). Öz bildirim dayalı on sekiz maddelik BAPINT'in lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemelerde geçerli ve güvenilir olduğu gösterilmiştir (23).

Ölçeğin ilk maddesi kademeli olarak artan altı seçenek ile son üç aydaki internet kullanım sıklığını sorgular. Diğer sorular ise 0 (hiçbir zaman) ile 4 (neredeyse her zaman) arasında puanlanır. Ölçeğin alt boyutları, internet kullanım sıklığı, bağımlılık tanı kriterleri, internet kullanımının yaşama etkisi, şiddetli kullanım isteği (aşerme), internet kullanımını azaltmaya yönelik motivasyon olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Ögel ve arkadaşları tarafından belirlenmiş bir formül yardımıyla internet bağımlılığı şiddetini gösteren BAPINT toplam skoru hesaplanır. Alt ölçeklerin ve BAPINT toplam skorunun kesme puanı ikidir. Tüm ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,88 ve alt boyutların Cronbach alfa katsayıları 0,64-0,77 arasında bulunmuştur (22,23).

Veri Analizi

Bu çalışmada örneklem büyüklüğü güç analizi ile G*Power 3.1.9.7 istatistik paket programı kullanılarak hesaplanmıştır. Ergenlerde riskli kişilik özelliklerinin değerlendirildiği önceki çalışmalar da dikkate alınarak etki büyüklüğü olarak Cohen tarafından bildirilmiş standardize bir etki büyüklüğü olan 0,25 değeri alınmıştır (17,20). Örneklem büyüklüğü çift kuyruk için %95 güçle ve 0,05 α hata katsayısı ile 197 ergen olarak belirlenmiştir. İstatistiksel analizler SPSS versiyon 17 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Tanımlayıcı analizler normal dağılan değişkenler için ortalama ve standart sapmalar, normal dağılmayan değişkenler için ortanca ve minimum-maksimum değerleri kullanılarak verilmiştir. Kategorik değişkenler sıklık (n) ve yüzde (%) cinsinden ifade edilmiştir. En az biri normal dağılmayan değişkenler arası ilişkiler için korelasyon katsayıları ve istatistiksel anlamlılıklar Spearman testi ile hesaplanmıştır. Madde kullanımı risk profillerinin normal dağılım gösterdiği belirlendiğinden bu parametreler BAPINT toplam skoru internet bağımlılığı düzeyinde olan ve olmayan gruplar ile BAPINT internet bağımlılığı aşerme skoru yüksek ve düşük olan gruplar arasında Student t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. İnternet kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili değişkenlerin normal dağılım göstermediği belirlendiğinden bu parametreler ölçek aracılığı ile saptanmış internet bağımlılığı olan ve olmayan gruplar arasında Mann-Whitney U testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Kategorik değişkenler için Pearson- χ^2 ve Fisher's exact testleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık için tip-1 hata düzeyi %5 olarak kullanılmıştır. P-değerinin 0,05'in altında olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar şeklinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların 161'inin erkek (%82,1) cinsiyette olduğu saptanmıştır. Örneklemin yaş ortalaması 16,7 ($\pm 1,0$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ile ilgili ayrıntılar Tablo 1'de gösterilmiştir. Ergenlerden 145'inin (%74,0) evinde bilgisayar olduğu, 124'ünün (%63,3) evinde internet

erişiminin de olduğu, 125'inin ise (%63,8) odasında bilgisayar bulunduğu saptanmıştır. Katılımcıların interneti kullanma amaçları incelendiğinde, gençlerin %43,4'ünün (n=85) oyun, sosyal medya ve sohbet amaçlı kullandığı, %36,2'sinin (n=71) oyun, sosyal medya ve sohbetin yanı sıra bilgi edinme için kullandığı, %14,8'inin (n=29) ise sadece bilgi edinme amacıyla kullandığı belirlenmiştir. On bir (%5,6) ergen internet kullanım amacını belirtmemiştir. Katılımcıların ilk kez internet kullanma yaşı ortancası 10,5 (2-17) iken, toplam internet kullanımı yılı için 5 (1-12) olarak bulunmuştur. Gençlerin günlük internet kullanımı saati ortancası ise 3 (0-16) olarak saptanmıştır. Ergenlere özellikle son 3 ayda internette geçirdikleri süre sorulduğunda, %27,0'si (n=53) günde 6 saat veya daha fazla, %25,0'i (n=49) 1 ile 3 saat arası, %24,5'i (n=48) 4 ile 5 saat arası, %7,7'si (n=15) 1 saatten az ve %11,2'si (n=22) haftada 1 ile 5 saat veya daha az olarak bildirmiştir. Üç (%1,5) kişi son 3 ayda internette geçirdiği zamanı belirtmemiştir. Örneklemin internet bağımlılığı ve tanı, yaşama etki, aşerme ve motivasyon gibi ilişkili değişkenlerinin ortanca skorları ile kendinden hoşnutsuzluk, heyecan arama, dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı olmak üzere gelecekteki madde kullanımı açısından risk profillerinin ortalama skorları Tablo 1'de verilmiştir.

İnternet bağımlılığıyla ilgili değişkenler ile gelecekteki madde kullanımı açısından riskli kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler araştırıldığında, internet bağımlılığı aşerme skorları ile dürtüsellik madde kullanımı risk profili skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde, pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır (Bakınız Tablo 2; $\rho=0,221$, $p=0,003$). Ayrıca, internet bağımlılığı yaşama etki skorları ile anksiyete duyarlılığı madde kullanımı risk profili skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde, pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur (Bakınız Tablo 2; $\rho=0,176$, $p=0,019$). Bağımlılık profil indeksi internet formu toplam skorlarına göre katılımcıların %31,1'inde (n=61) ölçek aracılığı ile internet bağımlılığı saptanmış, BAPİNT toplam skoru internet bağımlılığı düzeyinde olan ve olmayan (n=118, %60,2) gençler arasında gelecekteki madde kullanımı risk profilleri karşılaştırıldığında, kendinden hoşnutsuzluk, heyecan arama, dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır (Bakınız Tablo 3). Ölçek aracılığı ile internet bağımlılığı saptanan gençlerde diğerlerine göre, bağımlılık profil indeksi internet formu tanı, yaşama etki, aşerme ve azaltma motivasyonu skorlarının, saat biriminden günlük internet kullanımının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır (Bakınız Tablo 3, hepsi için $p=0,000$). Ölçek aracılığı ile internet bağımlılığı saptananların %75,4'üne (n=52) karşılık internet bağımlılığı olmayanların %59,2'sinin (n=71) evinde internet erişimi mevcut olup bu oran bağımlılarda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (Bakınız Tablo 3, $p=0,025$). Bununla birlikte, BAPİNT toplam skoru internet bağımlılığı düzeyinde olanlarda interneti oyun,

sosyal medya ve sohbet amaçlı kullananların oranının (n=39, %59,1), olmayanlardan (n=45, %38,5) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Bakınız Tablo 3, $p=0,006$). Ayrıca, gelecekteki madde kullanımı açısından riskli diğer kişilik özelliklerinden farklı olarak dürtüsellik internet bağımlılığı aşerme yüksek olan gençlerde (n=48), aşerme düşük olanlara (n=129) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bakınız Tablo 4; sırasıyla $11,98\pm 3,06$ 'ya karşılık $10,06\pm 3,06$, $p=0,000$). Ancak, katılımcılar internet bağımlılığıyla ilgili diğer değişkenler açısından gruplandırıldığında yüksek riskli kişilik özellikleri açısından herhangi bir anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Tartışma

Çalışmamız, dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı gibi gelecekteki madde kullanımı açısından riskli kişilik özelliklerinin internet bağımlılığıyla ilgili değişkenlerden sırasıyla aşerme ve yaşama etkisi ile olan ilişkilerinden dolayı, gençlerde bu özelliklerin kısır bir döngü aracılığıyla, internet kullanımını artırarak bağımlılığa neden olabileceğini ileri sürmektedir. Çalışmamızın ilgi odağı olan internet bağımlılığı gibi bir davranışsal bağımlılığa benzer şekilde, literatürde alkol, sigara, kokain, metamfetamin ve eroin bağımlılarında dürtüsellik ve aşerme arasında tutarlı bir ilişki olduğu defalarca gösterilmiştir (24-27). Alkol ve madde kullanım bozukluğu olanlarda davranışsal bağımlılıkların sağlıklı kontrollere göre daha yüksek bir oranda görüldüğü ve bu birliktelik durumunda dürtüsellik ve aşermenin daha şiddetli olduğu da bildirilmiştir (28). Bu durum eroin bağımlılarında fonksiyonel ve yapısal manyetik rezonans görüntüleme yöntemleri kullanılarak bağımlılık kavramında ödül ile ilişkili olduğu bilinen striatal devrelerde anormal bağlantısalılık ile açıklanmaya çalışılmış, özellikle artmış dürtüsellik striatum ve medial orbitofrontal korteks arasındaki azalmış bağlantısalılık ile ilişkilendirilmiştir (26). Bağımlı bireylerde dürtüsellik hem aşerme ve relaps hem de bilişsel ve motor disinhibisyon, erteleyememe ve impulsif karar verme gibi nörobilişsel yansımaları üzerinden olumsuz tedavi sonuçlarıyla ilgili olduğu bulunmuştur (29, 30). Bu bağlamda, nörobilim temelli çalışmalar bağımlılık tedavisinde aşermeye büyük bir önemle ayrı bir yer vermiş, altta yatan anormal nöronal devrelere yönelik farmakolojik müdahaleler, girişimsel olmayan elektriksel ve manyetik uyarım teknikleri ve bilişsel temelli psikolojik müdahaleler kullanmayı önermiştir (31). Bu açıdan bulgularımız nedenselliğe yönelik bir çıkarım sağlamasa da literatürle birlikte ele alındığında, klinik pratikte internet bağımlılığının tedavisinde dürtüsellik değerlendirilmesi ve özgül tedavisinin planlanması ile internet bağımlılığında aşermenin azalmasını sağlayabilir.

Bulgularımızla paralel olarak, önceki çalışmalarda internet bağımlılığının, saldırganlık, dürtüsellik, soğukluk ve antisosyal davranışlarla karakterize bir kişilik boyutu olan psikotizm, öfke, anksiyete, duygusal dengesizlik ve depresyon gibi olumsuz

Tablo 1. Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ile internet kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili değişkenleri ve gelecekteki madde kullanımı açısından risk profilleri (n=196)

Değişkenler	Sonuçlar
Yaş (yıl)^a	16,7 (1,0)
Cinsiyet, n (%)	
Erkek	161 (82,1)
Kadın	35 (17,9)
Sınıf, n (%)	
9	31 (15,8)
10	24 (12,2)
11	49 (25,0)
12	89 (45,4)
NA (eksik veriler)	3 (1,5)
Anne yaş (yıl)^a	41,0 (5,9)
Anne eğitim durumu, n (%)	
İlkokul	93 (47,4)
Ortaokul	73 (37,2)
Lise	26 (13,3)
Üniversite	2 (1,0)
NA (eksik veriler)	2 (1,0)
Anne iş durumu, n (%)	
Çalışmaz	172 (87,8)
Çalışan	16 (8,2)
Emekli	1 (0,5)
NA (eksik veriler)	7 (3,6)
Baba yaş (yıl)^a	45,4 (6,1)
Baba eğitim durumu, n (%)	
İlkokul	79 (40,3)
Ortaokul	74 (37,8)
Lise	33 (16,8)
Üniversite	7 (3,6)
NA (eksik veriler)	3 (1,5)
Baba iş durumu, n (%)	
Çalışmaz	10 (5,1)
Çalışan	167 (85,2)
Emekli	12 (6,1)
NA (eksik veriler)	7 (3,6)
Kardeş sayısı^b	3 (1-6)
Evde bilgisayar varlığı, n (%)	
Var	145 (74,0)
Yok	47 (24,0)
NA (eksik veriler)	4 (2,0)
Odasında bilgisayar varlığı, n (%)	
Var	125 (63,8)
Yok	66 (33,7)
NA (eksik veriler)	5 (2,6)

Tablo 1. devamı

Değişkenler	Sonuçlar
Evde internet erişimi, n (%)	
Var	124 (63,3)
Yok	67 (34,2)
NA (eksik veriler)	5 (2,6)
İnternet kullanım amacı, n (%)	
Bilgi edinme	29 (14,8)
Diğer (oyun, sosyal medya, sohbet vb.)	85 (43,4)
Bilgi edinme ve diğer birlikte	71 (36,2)
NA (eksik veriler)	11 (5,6)
Günlük internet kullanımı (saat)^b	3 (0-16)
Toplam internet kullanımı (yıl)^b	5 (1-12)
İlk kez internet kullanım yaşı (yıl)^b	10,5 (2-17)
Son 3 ayda internette geçirilen zaman, n (%)	
Hiç	6 (3,1)
Haftada 1 ile 5 saat veya daha az	22 (11,2)
Günde 1 saatten az	15 (7,7)
Günde 1 ile 3 saat arası	49 (25,0)
Günde 4 ile 5 saat	48 (24,5)
Günde 6 saat veya daha fazla	53 (27,0)
NA (eksik veriler)	3 (1,5)
Bağımlılık Profil İndeksi İnternet Bağımlılığı toplam skoru^a	1,7 (0,6)
İnternet Bağımlılığı Tanı skoru^b	1,5 (0-3,5)
İnternet Bağımlılığı Yaşama Etki skoru^b	1 (0-3,1)
İnternet Bağımlılığı Aşerme skoru^b	1,5 (0-4)
İnternet Bağımlılığı Azaltma Motivasyonu skoru^b	1 (0-4)
Madde Kullanımı Risk Profilleri Skorları^a	
Kendinden hoşnutsuzluk (umutsuzluk)	13,9 (4,7)
Heyecan arama	16,0 (4,0)
Dürtüsellik	10,6 (3,1)
Anksiyete duyarlılığı	11,6 (3,2)

^a: Ortalama (standart sapma), ^b: Ortanca (minimum-maksimum), NA (not-applicable): uygulanamaz

duygulara eğilim ile karakterize olan nörotizm ve çeşitli, karmaşık, yeni ve yoğun deneyimler arama eğilimiyle ilgili heyecan arama özellikleri ile pozitif ilişkili olduğu, dışadönüklük, vicdanlılık, ödül bağımlılığı, uyumluluk ve kendini yönetme özellikleriyle de negatif ilişkili olduğu saptanmıştır (32). Ülkemizdeki 45 okuldan 4.957 10. sınıf öğrencisinin katıldığı bir çalışmada ise heyecan arama özelliğinin değil, yaşam boyu tütün, alkol ve/veya madde kullanımının, depresyon ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtilerinin internet bağımlılığı için yüksek riski öngördüğü bulunmuştur (33). Floros ve arkadaşlarının

Tablo 2. İnternet bağımlılığıyla ilgili değişkenlerle gelecekteki madde kullanımı açısından riskli kişilik özelliklerinin ilişkisinin değerlendirilmesi (İnternet bağımlılığı aşırma ve motivasyon skorları için n=178; diğerleri için n=180)

Değişkenler		Madde Kullanımı Risk Profilleri Skorları ^a			
		Kendinden hoşnutsuzluk	Dürtüsellik	Heyecan arama	Anksiyete duyarlılığı
BAPİ İnternet Formu toplam skoru ^a	rho	,061	,075	,115	,024
	p	,412	,319	,124	,753
İnternet Bağımlılığı Tanı skoru ^b	rho	,122	,108	,108	,060
	p	,104	,150	,147	,428
İnternet Bağımlılığı Yaşama Etki skoru ^b	rho	,129	,122	,017	,176*
	p	,084	,104	,823	,019
İnternet Bağımlılığı Aşırma skoru ^b	rho	,053	,221**	,146	,042
	p	,484	,003	,052	,578
İnternet Bağımlılığı Motivasyon skoru ^b	rho	-,105	-,107	,000	,046
	p	,163	,156	,999	,546

^a: Ortalama (standart sapma), ^b: Ortanca (minimum-maksimum), BAPİ: Bağımlılık profil indeksi, rho: Spearman korelasyon katsayısı, **: Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü), *: Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü)

Tablo 3. Bağımlılık profil indeksi internet formu toplam skorlarına göre internet bağımlılığı olan ve olmayan gruplar olarak sınıflandırılan gençler arasında internet kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili değişkenlerin ve gelecekteki madde kullanımı açısından riskli kişilik özelliklerinin karşılaştırılması (Madde kullanımı risk profilleri skorları için internet bağımlılığı olan grup n=61, internet bağımlılığı olmayan grup n=118)

Değişkenler	İnternet Bağımlılığı Olan Grup	İnternet Bağımlılığı Olmayan Grup	t, z veya χ^2 Değeri	p Değeri
MKRP Kendinden Hoşnutsuzluk skoru ^a	14,43 (4,61)	13,69 (4,86)	0,903	0,368
MKRP Heyecan Arama skoru ^a	16,56 (4,39)	15,77 (3,84)	1,125	0,262
MKRP Dürtüsellik skoru ^a	10,84 (3,29)	10,48 (3,10)	0,707	0,480
MKRP Anksiyete Duyarlılığı skoru ^a	11,75 (3,14)	11,65 (3,26)	0,200	0,842
İnternet Bağımlılığı Tanı skoru ^b	2,17 (0,50-3,50)	1,17 (0-2,83)	-8,138	0,000*
İB Yaşama Etki skoru ^b	1,57 (0,29-3,14)	0,71 (0-2,29)	-7,028	0,000*
İnternet Bağımlılığı Aşırma skoru ^b	2 (0,50-4)	1 (0-3,50)	-8,154	0,000*
İB Azaltma Motivasyonu skoru ^b	1,75 (0-4)	1 (0-4)	-4,179	0,000*
Günlük internet kullanımı (saat) ^b	5 (0-15)	2 (0-16)	-6,075	0,000*
Toplam internet kullanımı (yıl) ^b	5 (1-12)	5 (1-12)	-0,234	0,815
İlk kez internet kullanım yaşı (yıl) ^b	10,50 (5-17)	10,50 (2-15)	-0,440	0,660
Evde internet erişimi, n (%)				
Var	52 (%75,4)	71 (%59,2)	5,056	0,025**
Yok	17 (%24,6)	49 (%40,8)		
İnternet kullanım amacı, n (%)				
Bilgi edinme	4 (%6,1)	24 (%20,5)	10,087	0,006*
Diğer (Oyun, sosyal medya, sohbet)	39 (%59,1)	45 (%38,5)		
Bilgi edinme ve diğer birlikte	23 (%34,8)	48 (%41,0)		

^a: Ortalama (standart sapma), ^b: Ortanca (minimum-maksimum), *: p<0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır, **: p<0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır, MKRP: Madde Kullanımı Risk Profili, İB: İnternet Bağımlılığı

çalışmasında, alkol ve madde kullanımı ile de ilişkili nörotisizm (anksiyete), dürtüsellik ve heyecan arama özelliklerinin uyuma yönelik olmayan, görüntü distorsiyonu içeren savunma stilleri aracılığıyla ya da dolaylı olarak psikopatolojiler üzerinden internet bağımlılığına yol açtığı gösterilmiştir (11). Ayrıca, 2020 yılında

yayınlanan başka bir çalışmada önerilen modelde problemler internet kullanımının anksiyete duyarlılığı ve metakognitif inançlar aracılığıyla covid-19 korkusuna neden olabileceği ileri sürülmüştür (34). Bulgularımız nedensellikten uzak olmakla birlikte, literatürle uyumlu olarak internet bağımlılığının

Tablo 4. Bağımlılık profil indeksi internet formu aşerme skorlarına göre internet bağımlılığı aşerme yüksek ve düşük olan gruplar olarak sınıflandırılan gençler arasında gelecekteki madde kullanımı açısından riskli kişilik özelliklerinin karşılaştırılması

Madde Kullanımı Risk Profilleri Skorları ^a	İnternet Bağımlılığı Aşerme Yüksek Olan Grup (n=48)	İnternet Bağımlılığı Aşerme Düşük Olan Grup (n=129)	t Değeri	p Değeri
Kendinden Hoşnutsuzluk	14,63 (4,56)	13,59 (4,78)	1,316	0,190
Heyecan Arama	16,61 (4,45)	15,80 (3,84)	1,208	0,229
Dürtüsellik	11,98 (3,06)	10,06 (3,06)	3,706	0,000*
Anksiyete Duyarlılığı	12,08 (3,17)	11,51 (3,25)	1,049	0,296

^a: Ortalama (standart sapma) *: p < 0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır

yaşama etkisi ile anksiyete duyarlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Lam'ın uzunlamasına ileriye dönük sekiz çalışmayı dahil ettiği sistematik gözden geçirmesinde, internet bağımlılığı etiolojisinde rol oynayan risk faktörleri psikopatolojiler, aile ve ebeveyn ile ilişkili faktörler ve internet kullanımı, motivasyon ve akademik performans gibi diğer faktörler olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir (35). Ailesel risk faktörleri olarak ebeveyn ve çocuk arasında çatışma olması ve çocuğun annesi ile yaşamaması gösterilmiştir. Psikopatolojiler bağlamında ise dürtüsel, hiperaktif, içe dönük, kaygılı, depresif, düşmanca davranışları ve düşünce problemleri olan çocuklar internet bağımlılığı açısından riskli olarak kabul edilmiştir. Sorunlu davranış teorisine göre, alkol, sigara ve yasadışı madde kullanımı ve internet bağımlılığı gibi sorunlu davranışlar, sosyal çevre, algılanan çevre, kişilik ve davranış olmak üzere geniş bir yelpazede aynı psikososyal yatınlığa sahip ergenlerde genellikle birlikte görülmektedir. Bu teoriye göre risk alma eğilimini belirleyen kişilik özellikleri, sorunlu davranışın gelişimini başlangıca yakın bir noktadan etkilemektedir. Benlik saygısı, sosyal standartlardan sapmaya karşı tutum ve tolerans, yaşam doyumu, aile işlevselliği, akran etkisi ve ailede sorunlu davranış öyküsü gibi psikososyal etkenlerin davranışsal inhibisyon ve aktivasyon sistemlerini etkilemesiyle sorunlu davranıştan ya vazgeçilmekte ya da bu davranış pekiştirilmektedir (36). İnternet bağımlılığını öngörmede, toplum temelli örnekleme dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı gibi riskli kişilik özelliklerinin yanı sıra diğer psikososyal etkenlerin de saptanması ve bunların hep birlikte internet bağımlılığı üzerine olan kümülatif etkilerinin ileriye dönük olarak incelenmesi, amaca yönelik etkili önleme çalışmalarının planlanması için yararlı olacaktır.

Çalışmamızın sonuçları bazı kısıtlılıkları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Çalışmamızın deseni kesitsel olup örneklemini görece küçük klinik tabanlı bir topluluk oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu erkek cinsiyetindedir. Cinsiyet dağılımındaki bu baskınlık klinik tabanlı örnekleminizde internet bağımlılığının yüksek orandaki yaygınlığını açıklayabilir. Ayrıca, çalışmamızda internet bağımlılığının ölçek aracılığıyla değerlendirildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Örnekleminiz BAPİNT toplam skoruna

göre internet bağımlılığı düzeyinde olan ve olmayan gençler şeklinde kategorize edilerek incelenmiştir. Zaman yetersizliği ve insan gücü eksikliği nedeniyle katılımcılar psikopatolojilerine, baş etme becerilerine ve ailesel özelliklerine yönelik olarak değerlendirilememiş, internet bağımlılığı açısından riskli psikososyal özellikleri detaylandırılmamıştır. Temsil yeteneği yüksek geniş bir örnekleme kapsamlı bir klinik değerlendirmeyi de içeren ileriye dönük çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak bu çalışmada dürtüsellik değişkeninin henüz tanı sınıflandırma sistemi içerisinde yer almayan internet bağımlılığının aşerme ile, anksiyete duyarlılığının ise bağımlılığın yaşama etkisi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Hastane gibi klinik ortamlarda ya da okul gibi toplumsal alanlarda gençlerde problemler internet kullanımı değerlendirilirken dürtüsellik ve anksiyete duyarlılığı gibi kişilik özelliklerinin dikkate alınması, herhangi bir psikopatoloji varlığı söz konusu olmasa bile, bu kişilik özelliklerine yönelik basit davranışsal önerilerde bulunulması, gençlerin zayıf yanlarını güçlendirebilir, gündelik işlevselliklerini olumlu yönde etkileyebilir ve internet bağımlılığına karşı koruyucu olabilir.

Kaynaklar

1. Çevik-Saldıran T. İnternet bağımlılığında cinsiyet, fiziksel aktivite ve yaşam kalitesinin tahmini etkileri: üniversite öğrenci örnekleme. Bağımlılık Dergisi 2021; 22(1): 10-19.
2. Jorgenson AG, Hsiao RC-J, Yen C-F. İnternet addiction and other behavioral addictions. Child Adolesc Psychiatr Clin N Am 2016; 25(3): 509-520.
3. Pies R. Should DSM-V designate "internet addiction" a mental disorder? Psychiatry (Edgmont) 2009; 6(2): 31-37.
4. Yellowlees PM, Marks S. Problematic internet use or internet addiction? Comput Hum Behav 2007; 23(3): 1447-1453.
5. Kırış N, Güver Y. Hemşirelik öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişki. Bağımlılık Dergisi 2019; 20(4): 232-240.
6. Davis RA. A cognitive-behavioral model of pathological internet use. Comput Hum Behav 2001; 17(2): 187-195.
7. Cao F, Su L. İnternet addiction among Chinese adolescents: prevalence and psychological features. Child Care Health Dev 2007; 33(3): 275-281.
8. Jang KS, Hwang SY, Choi JY. İnternet addiction and psychiatric symptoms among Korean adolescents. J Sch Health 2008; 78(3): 165-171.

9. Batıgün AD, Kılıç N. İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi* 2011; 26(67): 1-10.
10. Shek DT, Tang VM, Lo C. Internet addiction in Chinese adolescents in Hong Kong: assessment, profiles, and psychosocial correlates. *Sci World J* 2008; 8: 776-787.
11. Floros G, Siomos K, Stogiannidou A, et al. Comorbidity of psychiatric disorders with internet addiction in a clinical sample: the effect of personality, defense style and psychopathology. *Addict Behav* 2014; 39(12): 1839-1845.
12. Ko C-H, Yen J-Y, Chen C-C, et al. Proposed diagnostic criteria of internet addiction for adolescents. *J Nerv Ment Dis* 2005; 193(11): 728-733.
13. Ko C-H, Yen J-Y, Yen C-F, et al. The association between internet addiction and psychiatric disorder: a review of the literature. *Eur Psychiatry* 2012; 27(1): 1-8.
14. Ko C-H, Yen J-Y, Chen C-C, et al. Tridimensional personality of adolescents with internet addiction and substance use experience. *Can J Psychiatry* 2006; 51(14): 887-894.
15. Ko CH, Yen J-Y, Yen CF, et al. The association between internet addiction and problematic alcohol use in adolescents: the problem behavior model. *Cyberpsychol Behav* 2008; 11(5): 571-576.
16. Ko C-H, Liu G-C, Hsiao S, et al. Brain activities associated with gaming urge of online gaming addiction. *J Psychiatr Res* 2009; 43(7): 739-747.
17. Woicik PA, Stewart SH, Pihl RO, Conrod PJ. The substance use risk profile scale: a scale measuring traits linked to reinforcement-specific substance use profiles. *Addict Behav* 2009; 34(12): 1042-1055.
18. Edalati H, Conrod PJ. A review of personality-targeted interventions for prevention of substance misuse and related harm in community samples of adolescents. *Front Psychiatry* 2019; 9: 770.
19. Castellanos-Ryan N, O'Leary-Barrett M, Sully L, Conrod P. Sensitivity and specificity of a brief personality screening instrument in predicting future substance use, emotional, and behavioral problems: 18-month predictive validity of the substance use risk profile scale. *Alcohol Clin Exp Res* 2013; 37: E281-E290.
20. Uygun SD, Çöp E, Özdel K, et al. Madde kullanımı risk profili ölçeğinin Türkçe uyarlamasının ileri psikometrik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2020; 27(2): 91-95.
21. Uygun SD, Cop E, Uneri OS, et al. Psychometric evaluation of the Turkish version of the substance use risk profile scale in adolescents. *J Ethn Subst Abuse* 2019: 1-16.
22. Ögel K, Karadağ F, Satgan D. Psychometric properties of the addiction profile index internet addiction form (BAPINT). *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni* 2012; 22(1): S110.
23. Ögel K, Karadağ F, Satgan D, Koç C. Bağımlılık profil indeksi internet bağımlılığı formu'nun (BAPINT) geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam-Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2015; 28(4): 337-343.
24. Joos L, Goudriaan A, Schmaal L, et al. The relationship between impulsivity and craving in alcohol dependent patients. *Psychopharmacology* 2013; 226(2): 273-283.
25. Tziortzis D, Mahoney III JJ, Kalechstein AD, et al. The relationship between impulsivity and craving in cocaine-and methamphetamine-dependent volunteers. *Pharmacol Biochem Behav* 2011; 98(2): 196-202.
26. Yang W, Wang S, Shao Z, et al. Novel circuit biomarker of impulsivity and craving in male heroin-dependent individuals. *Drug Alcohol Depend* 2021; 219: 108485.
27. Billieux J, Van der Linden M, Ceschi G. Which dimensions of impulsivity are related to cigarette craving? *Addict Behav* 2007; 32(6): 1189-1199.
28. Di Nicola M, Tedeschi D, De Risio L, et al. Co-occurrence of alcohol use disorder and behavioral addictions: relevance of impulsivity and craving. *Drug Alcohol Depend* 2015; 148: 118-125.
29. Evren C, Durkaya M, Evren B, et al. Relationship of relapse with impulsivity, novelty seeking and craving in male alcohol-dependent inpatients. *Drug Alcohol Rev* 2012; 31(1): 81-90.
30. Stevens L, Verdejo-García A, Goudriaan AE, et al. Impulsivity as a vulnerability factor for poor addiction treatment outcomes: a review of neurocognitive findings among individuals with substance use disorders. *J Subst Abuse Treat* 2014; 47(1): 58-72.
31. Ekhtiari H, Nasserli P, Yavari F, et al. Neuroscience of drug craving for addiction medicine: from circuits to therapies. *Prog Brain Res* 2016; 223: 115-141.
32. Floros G, Siomos K. Excessive Internet use and personality traits. *Curr Behav Neurosci Rep* 2014; 1(1): 19-26.
33. Evren C, Dalbudak E, Evren B, Ciftci Demirci A. High risk of internet addiction and its relationship with lifetime substance use, psychological and behavioral problems among 10th grade adolescents. *Psychiatr Danub* 2014; 26(4): 330-339.
34. Hashemi SGS, Hosseinneshad S, Dini S, et al. The mediating effect of the cyberchondria and anxiety sensitivity in the association between problematic internet use, metacognition beliefs, and fear of COVID-19 among Iranian online population. *Heliyon* 2020; 6(10): e05135.
35. Lam LT. Risk factors of internet addiction and the health effect of internet addiction on adolescents: a systematic review of longitudinal and prospective studies. *Curr Psychiatry Rep* 2014; 16(11): 508.
36. Carver CS, White TL. Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: the BIS/BAS scales. *J Pers Soc Psychol* 1994; 67(2): 319.